מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)
THE CENTER FOR THE PROTECTION OF DEMOCRACY IN ISRAEL
قيشف – مركز حماية الديموقراطية في اسرائيل

פרויקט מעקב תקשורת: גם מלים יכולות להרוג

רגע של גאווה לאומית:

הסיקור התקשורתי של ההשתלטות על כלא יריחו

אפריל 2006

הנהלת קשב

נשיא: דויד גרוסמן

יו"ר: ד"ר דניאל דור

מנכ"ל: יזהר באר

חברי הנהלה: ד"ר תמר אשורי, פרופ' גליה גולן, מנואלה דבירי, ד"ר צביה ולדן, יפתח יעקב, אבי כצמן, רם לוי, ד"ר עאדל מנאע, ד"ר לאה מנדלזיס, ענת סרגוסטי, חגית עופרן, פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד ד"ר יובל קרניאל, פרופ' דב שנער

פיקוח אקדמי: ד"ר דניאל דור

צוות קשב

מחקר וכתיבה: שירי אירם, מיכל הראל, עופר ולודבסקי, כרמי לקר, שמרי צמרת

דוברות: נעם הופשטטר

פיתוח ארגוני: ד"ר איתן שיפמן

פרויקט זה נעשה בסיוע של האיחוד האירופי.
הדברים המופיעים בדו"ח משקפים את דעת קשב בלבד ואין הם מייצגים בהכרח את עמדת האיחוד האירופי.

רקע

ב-14 במרץ 2006 פרצו כוחות גדולים של צה"ל למתחם המוקטעה ביריחו, הרסו את חלקו ועצרו את יושביו. תחנות טלוויזיה מכל העולם הציגו בשידור ישיר תמונות של עשרות גברים פלסטינים מובסים ומושפלים בתחתוניהם.[1] דו"ח זה בוחן את סיקור הפעולה ביריחו, בין ה-14 ל-17 במרץ, בשלושת העיתונים הישראליים המרכזיים – "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו-"הארץ" ובשלושת מהדורות החדשות המרכזיות – של ערוץ 1, ערוץ 2 וערוץ 10. כפי שנראה, במהלך היממה הראשונה שלאחר הפעולה התרכזו כל אמצעי התקשורת במפגן של אחדות להצדקת ההתנהלות הישראלית ולביזוי הצד הפלסטיני תוך גילויי גאווה לאומית יוצאי דופן. ביממה השנייה, ניסו מהדורות החדשות בטלוויזיה להעלות כמה מהשאלות הביקורתיות המתבקשות. העיתונים, מצדם, המשיכו והבליטו את חגיגת הניצחון.

הסיקור ביממה הראשונה; "מהר ואלגנטי"

ביממה הראשונה שלאחר הפעולה, כאמור, הפגינו אמצעי התקשורת תחושה של אחדות וגאווה. כך, למשל, בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות" ב-15 במרץ פורסם טורו של אלכס פישמן, הפרשן הצבאי, תחת הכותרת **רגע של גאווה לאומית**. בטור נכתב: "אפשר להזיז הצידה לרגע את הציניות ואת פטפוטי הבחירות. יש לנו הזכות להיות גאים היום. יש החלטות שהן בבחינת אבני פינה בבניית האתוס הלאומי [...]". ,הלך רוח זה שלט, על פי רוב, בסיקור התקשורתי הישראלי:

תפסנו אותם ("מעריב", 15.3.2006, כותרת ראשית וכיתוב המלווה את עמודים 8-2).

החשבון נסגר ("ידיעות אחרונות", 15.3.2006, כותרת ראשית וכיתוב המלווה את עמודים 6-2).

צה"ל מציג: יום הדין ("מעריב", 15.3.2006, כותרת ראשית, עמודים 3-2).

מהר ואלגנטי ("מעריב", 15.3.2006, עמוד 3).

"חיים, קודם כל זו פעולה שאין מוצדקת ממנה, אני חושב שתסכים איתי בעניין הזה..." (יואב לימור, פרשן צבאי, בפתח מהדורת החדשות של ערוץ 1 ב-14 במרץ).

"מעריב", 15.3.2006, עמוד ראשון.

"ידיעות אחרונות", 15.3.2006, עמוד ראשון.

"מעריב", 15.3.2006, עמוד 3.

"ידיעות אחרונות", 15.3.2006, עמוד 3.

"מעריב", 15.3.2006, עמודים 3-2.

הגדיל לעשות "ידיעות אחרונות" בכותרת הבאה, שהתפרסמה בעמוד 4:

[1] בישראל הופיעו תמונות האסירים בתחתונים בכל כלי התקשורת, למעט ב"ידיעות אחרונות".

במהלך ביקור באריאל, לקח מופז את אולמרט הצידה ולחש לו: "המשקיפים הבריטים עזבו את הכלא ביריחו, צה"ל מוכן לפעולה" * "אול רייט", הגיב אולמרט, "תמשיכו במבצע" * כשהתקשרו שרי חוץ מודאגים מהעולם ללבני היא ענתה: "גבר צריך לעשות מה שגבר צריך לעשות" * כעבור כמה שעות צלצל אולמרט לאלמנת השר זאבי והודיע: "יש צדק בישראל"

ביממה הראשונה שלאחר המבצע, כלי התקשורת נמנעו לחלוטין מדיון ביקורתי על הפעולה והצדקותיה, ולא שאלו את השאלות המתבקשות: מה הן השלכות הפעולה על יחסינו עם הרשות הפלסטינית ויציבותה? באיזו מידה שיקולים אלו נלקחו בחשבון כאשר הוחלט על הפעולה? האם נבחנו אופציות אחרות? האם הופר ההסכם על אחזקת המבוקשים ובידי מי? מה הן הראיות הקושרות את המבוקשים לרצח השר זאבי?[2]

בייחוד ביממה זו, בנו כלי התקשורת סיפור לפיו בכירי מערכת הביטחון, חברי הממשלה והחברה הישראלית כולה מתייצבים מאחורי המבצע והאופן שבו נוהל. היה זה סיפור של נקמה מוסרית, סיפור בו הצד "שלנו", הצד הישראלי – הצד הצודק והכל יכול – מביס את הצד הבוגדני, מפר ההסכמים והפחדני שממול. הלך רוח זה השתקף, בין השאר, בסיקור הנרחב שלעג לפחדנותו של אחמד סעדאת שהבטיח "להלחם עד המוות" ולא קיים את ה"הבטחה". כך, למשל, נכתב בכותרת ראשית בעמוד 2 של גיליון "הארץ" מה-15 במרץ: **"נילחם עד מוות", הכריז סעדאת והסגיר עצמו בתום 10 שעות מצור**. וכך נכתב בכותרת משנה בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות": **המבצע: ששת המבוקשים הפלסטינים שהבטיחו להתבצר עד מוות בכלא יריחו, יצאו ממנו מובסים, בידיים מורמות, ובצעדים כושלים.**

◄ "הארץ", 15.3.2006, עמוד 2.

באווירה דומה התנהל הדיון בפתח מהדורת ערוץ 1 ב-14 במרץ:

> המגיש, חיים יבין: "...אנחנו איתך, אמיר בר-שלום ביריחו. סעדאת איים להלחם עד מוות אבל בסוף הסגיר את עצמו לחיילי צה"ל. מה הלקחים מהאירוע הדרמטי הזה שליווה אותנו כל היום?"
>
> הכתב הצבאי, אמיר בר-שלום: "הוא הסגיר את עצמו, מפוחד מאד, חיים, כך מספר לי קצין צה"ל שפגש אותו וזיהה אותו. הוא וגם פואד שובאכי, כך מספרים, יצאו מאד מאד מבוהלים מבניין המוקטעה."

בהמשך פנה יבין ליואב לימור במילים אלה: "...ומסתבר שראש החזית העממית הוא גיבור עד שזה מגיע לחייו שלו..."

ולימור המשיך קו זה באומרו:

> "ובאשר לאחמד סעדאת שהזכרת. תראה, הוא גיבור על אחרים. האנשים האלה טובים מאד בלשלוח מתאבדים אל מותם ואל מותנו. מסתבר שזה מגיע למותם הפרטי שלהם הם גיבורים קטנים מאד. הוא רק ראה את חיילי צה"ל, הוא ואחרים, הבטיחו להיות שאהידים ולא עמדו בהבטחתם זו. עכשיו מה שמצפה לו זה תא מעצר קטן, בימים הקרובים חקירות של השב"כ, בהמשך כמובן כתבי אישום ואני מניח ששנים ארוכות, ארוכות מאד בכלא הישראלי."

יבין לא הרפה והפנה שאלה דומה לפרשן לענייני ערבים, עודד גרנות: "עודד גרנות, איך אתה מסביר שהאיש שנשבע למות, נכנע?"

אף על פי שהכותרות ביממה הראשונה שלאחר המבצע סיפרו סיפור פשוט, סיפור שהצדיק את המבצע ביריחו ואת האופי שבו הוא התנהל, הופיעו באותו היום גם דיווחים שסדקו את הלך הרוח הזה. למעט מספר יוצאי דופן, דיווחים אלה הופיעו רק

[2] ב-20 במרץ התפרסמה בעמוד 10 של גיליון "מעריב" הכותרת הבאה: **מזוז: "לא בטוח שיש די ראיות נגד רוצחי זאבי"**. הסתירה המהותית, בין המחסור בראיות לבין הנחת היסוד שמדובר ברוצחים, לא זכתה לדיון בכלי התקשורת. ראה מסגרת.

בעמודים פנימיים, במאמרי פרשנות ועמוק בתוך מהדורות החדשות. בעומק הדיווחים הובאו התבטאויות של פרשנים וכתבים, שהציגו תמונה מורכבת יותר והתייחסו להשלכות שיהיו לפעולה ולאופן בו היא התבצעה. בין השאר כתבו כי הפעולה עצמה ובייחוד הפשטתם של השוטרים והריסתו של הכלא – שני סמלים של הריבונות הפלסטינית – מול מצלמות הטלוויזיה, יתרמו להחלשת מעמדו של אבו מאזן, לערעור יציבותה של הרשות הפלסטינית, ולחיזוקו של החמאס. כך, למשל, כתב רוני שקד, בטור פרשנות שהתפרסם בעמוד 6 של גיליון "ידיעות אחרונות" ב-15 במרץ, תחת הכותרת **מתנה לחמאס, מכה לאבו מאזן**:

> הפעולה ביריחו היא מכה מתחת לחגורה למחנה המתונים בראשות אבו-מאזן ומתנה נוספת לחיזוק מעמדו של חמאס. [...] הפעולה ביריחו הייתה תקיעת מסמר נוסף בארון הקבורה של אבו-מאזן בעיקר בגלל העיתוי. יומיים בלבד לאחר פגישתם של פרס ואבו-מאזן בעמאן, ובימים שבהם אבו-מאזן מנסה לגבש באירופה דרכים עוקפות חמאס, נקבר אתמול המחנה המתון הפלסטיני תחת חורבות המוקטעה ביריחו. המחנה הזה, בראשותו של אבו-מאזן, ציפה למדיניות חכמה של ישראל שתיצור בידול בין חמאס הפונדמנטליסטי לציבור הפלסטיני שרוצה לחיות לצידה של ישראל בלי טרור אבל עם רווחה כלכלית – חברתית ועם אופק מדיני.

גם עמית כהן עוסק בהשלכות הפעולה על יחסינו עם הרשות. כך כתב בטור פרשנות שפורסם ב"מעריב" בעמוד 6, תחת הכותרת **שתיקת החמאס**, ב-15 במרץ:

> הפעולה ביריחו ממחישה פעם נוספת את מה שאבו מאזן וסביבתו מנסים להדחיק. קונספציית ה"אין פרטנר", שמטרתה להצדיק מהלכים חד צדדיים, הולכת ומתרחבת. מעתה, לא מדובר רק בנסיגות ובהכתבת קווי גבול דה פקטו, אלא על התעלמות מוחלטת מההשפעות שיהיו למהלכים ישראליים על הרשות הפלשתינית.[3]

בדקה ה-16 של מהדורת ערוץ 10 ב-14 במרץ, התנהל הדו-שיח הבא בין המגיש, יעקב אילון, לבין הפרשן לענייני ערבים, צבי יחזקאלי:

> אילון: "צבי יחזקאלי אתה מדבר על השפלה בשני ממדים היום: אחד - הרשות הפלסטינית בראשות אבו מאזן; השני - עצם האופן שבו האסירים הפלסטינים האלה יצאו מבית הכלא".
>
> יחזקאלי: "בדיוק. איך שלא תראה את זה, זה היה משפיל. היה משפיל לפלסטינים לראות את השוטרים שלהם מורידים בגדים ועולים למשאיות, לשמוע את אחמד סעדאת אומר כל היום שהוא ייצא רק בתוך ארון ושהוא יהיה שאהיד ובסופו של דבר הוא מרים ידיים, ובסופו של דבר זה השפלה לרשות הפלסטינית, שכיום זה גם אבו מאזן וגם חמאס [....] בסופו של דבר ישנה בעיה אחת גדולה כרגע, זה זמן שביר לרשות לעשות לה את המבחן הזה [...]".

יחזקאלי התנהל באופן שונה משאר הדוברים. במקום להצטרף למסע ההשפלה וללעוג לסעדאת, הוא הסביר שהפער בין אמירותיו של סעדאת למעשיו היווה השפלה גם עבור הפלסטינים.

אם כן, ביממה הראשונה שלאחר המבצע ההתייחסויות להשלכות הפעולה לא הגיעו לכותרות הראשיות בטלוויזיה ובעיתונים.

בשולי הדיווח, רחוק מהכותרות, הופיעו גם עדויות לכך שהיו אפיקי פעולה אחרים שישראל יכולה היתה לאמץ. כך, למשל, דווח על ניסיונות בינלאומיים לתווך בין הצדדים, כדי לדאוג לכך שהמבוקשים יישארו בכלא. בתוך כתבה שעסקה בסיקור האירועים על-ידי התקשורת הזרה, שפורסמה ב-15 במרץ בעמוד 8 ב"מעריב", נכתב: "ואילו אמצעי התקשורת בספרד התמקדו בניסיונו של שר החוץ הספרדי מיגל מורטינוס לתווך בין ישראל לרשות הפלשתינית". עדות נוספת לאפיק פעולה זה עלתה ממשפט בודד, במהדורת החדשות של ערוץ 2 ב-14 במרץ: "במר"צ אומרת חברת הכנסת זהבה גלאון שהיה צריך למצות דרכים דיפלומטיות לפני המבצע הצבאי". ב"ידיעות אחרונות", אמרה כותרת המשנה של עמוד 4, ב-15 במרץ: **אחמד טיבי העביר מסר שאבו מאזן מוכן ליטול אחריות על הרוצחים. גורם מדיני: "אפילו לא שקלנו את ההצעות ההזויות האלו".** זו הפעם היחידה שהאופציה הדיפלומטית זכתה לכותרת. אולם, בחירת עורכי "ידיעות אחרונות" להצמידה להתבטאות החריפה והמזלזלת של הגורם המדיני, שזהותו אינה מובאת, מבטלת את הלגיטימציה שלה לחלוטין.

רק בשאלה אחת עסקו אמצעי התקשורת באופן מעט יותר משמעותי: הקשר בין הפעולה לבין הבחירות. לא מעט כתבים ופרשנים העלו את החשד שהשיקול האלקטורלי של מפלגת "קדימה" היווה שיקול מרכזי בקביעת אופי ומועד הפעולה. כך, למשל, נכתב בטור הפרשנות של הכתבת המדינית, סימה קדמון, בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות" ב-15 במרץ:

> תפיסת רוצחי גנדי נפלה לידי אולמרט כפרי בשל: פעולה חלקה, שאין עוררין על הלגיטימיות שלה, בעיתוי פוליטי מושלם, עם תשובה למתלבטי הימין בלי להרגיז את השמאל. האם זה מזל שבעיתוי פנטסטי נטשו הפקחים, או ששבועיים לפני הבחירות מצא אולמרט את "הכור העיראקי" שלו?

במהלך כתבה במהדורת החדשות של ערוץ 10 ב-14 במרץ, הופיעו חברי הכנסת אחמד טיבי ויוסי ביילין, ודיברו על הנושא. טיבי אמר: "אז כנראה שהדם הפלסטיני, או הנושא הפלסטיני, הוא הדלק המניע את מערכת הבחירות והתחרות הפנים ישראלית, כרגיל". ביילין הוסיף: "יש כאן סכנה אמיתית להידרדרות מיותרת. אפשר עדיין לעצור את זה, ולשמוע לקול ההיגיון, ולא לשמוע לקול הבחירות." התבטאויות אלה לא הגיעו לכותרות.

[3] המאמר זכה להפניה מהעמוד הראשי של הגיליון אולם דברים אלו לא נזכרו שם.

הסיקור בימים הבאים; "אז נשאלת השאלה, למה זה טוב?"

אם הופיעה ביקורת מסוימת ביום הסיקור הראשון היא לא באה לידי ביטוי בכותרות. לעומת זאת, ביממה שלאחר הפעולה, ב-15 במרץ, הכותרות הראשיות של מהדורות החדשות כללו כבר ביקורת של ממש על המבצע. הכותרות הראשיות בעיתונים חדלו מלעסוק בנושא, הסיקור נדחק לשוליים וכך גם הביקורת על המבצע.

כך, למשל, מהדורת ערוץ 1 נפתחה בכותרת הבאה, על רקע תמונת הכלא ההרוס: **"אבו מאזן חוזר לאזור נדהם ומושפל, כך נראה היום "מחנה חנאן" – המוקטעה – סמל השלטון הפלסטיני"**. לאחר מכן נראה על המסך אבו מאזן, ואמר: "מה שקרה היום הוא ללא ספק פשע בלתי נסלח".

בהמשך המהדורה התנהל דו-השיח הבא באולפן בין המגיש, חיים יבין, לבין הפרשן לענייני ערבים, עודד גרנות:

> יבין: "עודד גרנות, השפלה שלא תאומן, זה מה שהיה?"
>
> גרנות: "הייתה השפלה, ואבו מאזן מגיע לאחר שקיצר את הביקור, אחרי שאמרו לו – 'אתה חייב לחזור מפני שיש כאן ריק שלטוני וכולם אומרים איפה אבו מאזן'".
>
> [...]
>
> יבין: "אז נשאלת השאלה למה זה טוב? למה זה טוב למדינת ישראל, לדחוף אותם עד כדי כך אל הקיר? הערב מאיצים בחמאס לתפוס את השלטון".
>
> גרנות: "נכון, מי שמנצל את המצב זה החמאס. החמאס אומר- תראה, ישראל לא כיבדה את ההסכמים על פי תפיסתו, לכן גם אנחנו לא צריכים לכבד הסכמים בין הרשות לבין ישראל".

באותו ערב נפתחה מהדורת חדשות ערוץ 2 כך: **"עולים לרגל להריסות הכלא ביריחו. כתבנו פגש את האסירים שיצאו לחופשי"**. על המרקע הופיע פלסטיני, שאמר: "הפשיטו אותנו וגררו אותנו...".

במהלך כתבה שהתחילה בדקה ה-9 של המהדורה, אמר הכתב לענייני שטחים, יורם בינור: "יש גם חשש שבסוף, כרגיל, ירוויח החמאס. מעצר אנשי החזית העממית אתמול משחרר את ממשלת החמאס ברשות מאחריות לשלומם, ואילו אבו מאזן צריך עכשיו להסביר."

מיד לאחר מכן עבר השידור לאולפן, ושם התנהל הדו-שיח הבא, בין מגישת החדשות, יונית לוי, לבין הפרשן לענייני ערבים, אהוד יערי:

> לוי: "אז, אהוד יערי פרשננו, לא רק בישראל מחשבים מי עשה רווח פוליטי מהכלא ביריחו".
>
> יערי: "אכן. אחד האישים שמועמדים להיות שותף של חמאס בקואליציה, מוסטפא ברגותי, אומר - בשביל מה אנחנו צריכים מנגנוני ביטחון אם ישראל מפשיטה אותם עד תחתוניהם ברצותה. ובמצב הזה, של החולשה בעליל של אבו מאזן, חמאס הלילה, בשעות האלו ממש מנסה לגמור את הרכבת הממשלה[...]".

בערוץ 10 הכריזה הכותרת השנייה של המהדורה: **"יו"ר הרשות הפלסטינית זועם ביריחו"**. לאחר מכן נראה אבו מאזן ואמר: "זהו פשע בלתי נסלח".

קו זה המשיך גם בדברי המגישה, מיקי חיימוביץ', שפתחה את מהדורת החדשות במילים הבאות: "פשע בלתי נסלח ועלבון לעם הפלסטיני, כך כינה היום יושב ראש הרשות הפלסטינית את הפעולה הישראלית בכלא יריחו. בחמאס דורשים מאבו מאזן להתפטר וטוענים שהוא אחראי להשפלה הקשה".

בעיתונים, בשונה ממהדורות החדשות בטלוויזיה, כאמור, הביקורת נשארה בשולי הסיקור גם בימים הבאים. כך, למשל, בעמוד 4 של "ידיעות אחרונות", ב-16 במרץ, פורסמה כתבה אשר ציירה תמונה של אנרכיה חמורה ברשות. כותרת הכתבה, שקבעה כי **הרשות הפלסטינית על סף התפוררות**, לא העלתה אפשרות לקשר בין הפעולה ביריחו להחמרת מצבה של הרשות. בכותרת המשנה נכתב אמנם: **[...]"זהו פשע בלתי נסלח שהשפיל את העם הפלסטיני", הודיע יו"ר הרשות**, אך רק בשולי הכתבה ניתן למצוא ציטוט המציע קישור כזה:

> פעילי פת"ח קראו אתמול לאבו-מאזן לפרק את הרשות "בגלל חוסר היכולת להתמודד עם הכיבוש". לדבריהם אבו-מאזן צריך לדרוש ממדינות העולם לקחת אחריות על גורלם של הפלסטינים "נוכח ההשפלה לעיני העולם כולו והעובדה שהרשות לא מסוגלת לשמור על אסיריה".

גם ב"מעריב" הוצגה הביקורת רק בפאתי הדיווח. כך, למשל, כתבה יעל פז-מלמד בטור דעה שפורסם במוסף היומי של העיתון ב-16 במרץ:

> אופוריה וקונצנזוס כזה לא נראו במקומותינו שנים רבות. משהו שמזכיר את שמחת הניצחון אחרי מלחמת ששת הימים, או את זו שאחרי מבצע אנטבה. לא רק שמחה גדולה, אלא בעיקר גאווה. הנה, שוב צה"ל מכה באויבינו בצורה מהירה ואלגנטית, משפיל אותם, גורם להם להיראות מגוחכים ופאתטיים. איפה ההצהרות שלהם על כך שלא ייכנעו, אל מול הכניעה המבישה כמה שעות אחר כך? זה צה"ל שאנחנו אוהבים. נחוש, תקיף, מתוחכם, ובעיקר מנצח.
>
> "תפסנו אותם", בישרה הכותרת ב"מעריב". "החשבון נסגר" הכריז בכותרתו הראשית "ידיעות אחרונות". שתי מילים בכל עיתון. שתי מילים שמבטאות את חזרתה של הרוח הישראלית הגאה. האם עד כדי כך אבד לנו האמון בצה"ל ובעצמנו, שאנו נסחפים לסופרלטיבים כאלה על פעולה שלא היה ספק שתסתיים בניצחון צה"ל? ואין

בדברים האלו משום הטלת ספק בצדקתה ונחיצותה של הפעולה. אף ממשלה לא יכולה לאפשר לרוצחי שר בישראל להתהלך חופשיים. גם עיתוי הפעולה איננו בעייתי, למרות שאנחנו בעיצומה של מערכת בחירות. את העיתוי קבעו המשקיפים הבריטים, שהחליטו לעזוב, וממלא מקום ראש הממשלה הכריע נכון כאשר הורה על המבצע.

הבעיה היא באותה רוח ישראלית, שמתרוממת רק כאשר מופעל כוח. אנחנו אוהבים לראות את הפלשתינים מושפלים. האופוריה שאפפה את שכבות הציבור אינה קשורה רק להצלחת המבצע. היא מתעצמת למראה עשרות פלשתינים בתחתונים, כשידיהם קשורות, והם עולים במשאיות לחקירה בישראל."

דברים ברוח דומה השמיע בני ציפר בטורו בעמוד 11 ב' של גיליון "הארץ", ב-17 במרץ:

יגעתי ולא מצאתי אף לא אדם אחד בטלוויזיה, במשך כל יום שלישי, שיתהה לרגע על הלגיטימיות ועל התבונה של השיקול להעמיד על הרגליים צבא שלם[...].

איש לא נפנה לתהות על תבונת המבצע, כי מרגע שמבצע צבאי יוצא לדרך, מיד בורקות העיניים של הכתבים הצבאיים, חשים את האדרנלין הגואה בדמם. זה כלל את אלון בן דוד שדיווח מ"מבואות יריחו" לערוץ 10, ורוני דניאל שחגג באותה התלהבות את חגיגת המלחמה בערוץ 2. העיתונאי היחיד בחבורת הפרשנים ששמעתי אומר דברי כפירה מפורשים על התבונה במבצע היה שלומי אלדר, שהתארח ב"משעל חם" (ערוץ 2, שלישי, 22:10). [...]

גם כיבוש בית הכלא של יריחו נראה אחרת לגמרי בחדשות הערב של "צרפת 2" (שלישי, 21:00) מאשר בישראל. שם הוא הוצג כסוג של מפגן ראווה ישראלי לא אחראי במיוחד, שבגינו נחטפו ארבעה צרפתים בעזה ועוד זרים תמימים אחרים. מכאן שהרושם שניסו ליצור בטלוויזיה הישראלית, כאילו העולם המערבי כולו בירך על המבצע, הוא לא לגמרי מדויק בלשון המעטה.

כתבים ופרשנים אחרים הצביעו על האפשרות שהמבצע ביריחו סימן "קו פרשת מים" בהתנהלות הישראלית מול הרשות הפלסטינית – שינוי אסטרטגי במדיניות הממשלה עליו מצביעים גם בכירים במערכת הביטחון. בטורו ב"מוסף לשבת" של "ידיעות אחרונות", כתב אלכס פישמן:

היה ברור שפעולת יריחו תיצור גלי הדף. אמ"ן דיבר על אפשרות של תגובות נזעמות ברחוב הפלסטיני, על ירי מסיבי של קסאמים מהרצועה, על פעילות של החזית העממית מגבול הצפון.[...] לצד כל אלה, העריך אמ"ן, יעלה גם מספר הפיגועים בתוך הקו הירוק. [...] עוד דיברו שם על סוגיות כמו: מה תעולל הפריצה לכלא למעמדו של אבו–מאזן, מה זה יעשה לרשות, מה יגידו המצרים, הקוורטט, הרוסים, האמריקנים וכו'. אלה נושאים שיש להם בדרך כלל השפעה על המינון ועל היקף הפעלת הכוח.

פישמן הוסיף:

הפעם – ולא רק משום שהיה מדובר בתפיסת רוצחיו של רחבעם זאבי – "הפרק המדיני" נדחק לשוליים והשפעתו על התוכנית הייתה מזערית. הפריצה לכלא יריחו הייתה נקודת מפנה במשקל שמייחסת ישראל להיבטים הנוגעים ליציבות הרשות. מכל השאלות שהעלו, השאלה מה זה יעשה לאבו-מאזן כבר לא עניינה איש.

וכך סיכם פישמן: "וזה יהיה דפוס החשיבה והפעולה מול הרשות הפלסטינית גם בעתיד. השרביט עובר מהשיקול המדיני לשיקול הביטחוני-צבאי. עד עכשיו הם התחלקו חצי בחצי. אנשי צבא מודים: המצב החדש הזה נוח לנו יותר."

בן כספית כתב טור בעל מסר דומה, שפורסם במוסף השבת של "מעריב" ב-17 במרץ:

מה היה לנו שם? אחד המבצעים הפשוטים ביותר שניתן להעלות על הדעת. יריחו היא עיר שקטה נטולת טרור לחלוטין. אין בה יותר מעשרה קלצ'ניקובים. הצבא הטוב במזרח התיכון, נכנס, משתלט, עם טנקים, בולדוזרים, מסוקים, מזל"טים, יחידות מיוחדות, צלפים ומה לא [....] מדאיג שמהלך כזה מקבל במערכת הצבאית סופרלטיבים הרואים כל כך. מדאיג שאף אחד לא מפרט את הנזקים שנגרמו, או יכולים להיגרם. מדאיג שהקונספציה שבתה את כולנו [....] טקטית, רשם השבוע אולמרט ניצחון. אסטרטגית? תלוי מאיפה מסתכלים. יכול להיות שכולנו מפסידים כבר כמה שנים הפסד מתמשך, כואב, בלתי הפיך [...] בראייה היסטורית יתברר אירוע יריחו כצעד גדול נוסף בדרך לגניזתה הכמעט סופית של האופציה הפלשתינית. גישתו של אריאל שרון, שעל פיה "אין עם מי לדבר ו"אסור להאמין לערבים" קורמת עור וגידים וקונצנזוס לנגד עניינו. תיכף יתרגל אליה גם שאר העולם.

לסיכום, התקשורת הישראלית תמכה בפעולת צה"ל ביריחו, מלכתחילה, בצורה נלהבת והצדיקה אותה. היא מיעטה לעסוק בהשלכות האפשריות על הרשות הפלסטינית והאזור בכלל. רק בימים שלאחר הפעולה הופיעו גם דברי ביקורת, שהציגו סימני שאלה משמעותיים על תועלתה והשלכותיה האפשריות. בנושא זה נהגה התקשורת בדפוס מוכר בסיקורה את הסכסוך הישראלי-פלסטיני בשנתיים האחרונות. כפי שעולה מהמחקר השיטתי של "קשב" התקשורת הישראלית נהגה כך גם בסיקור ימיו האחרונים של יאסר ערפאת. התקשורת אימצה, מלכתחילה, את הקונספציה שהציגה אותו כאחראי הבלעדי למתרחש באזורנו וביקורת על גישה זו הופיעה רק בשלבים מאוחרים יותר. כך גם בסיקור הבנות שארם א–שייח' עם ממשלת אבו מאזן התעלמה התקשורת מהאחריות הישראלית לקריסת ההסכמים ומיעטה לדווח על פעולות פלסטיניות ברוחם. גם סיקור ההתנתקות התאפיין בקבלת העמדות הממסדיות, התעלם מהשלכות המהלך על האוכלוסייה הפלסטינית ברצועת עזה וניתק את האירוע מהקשריו המדיניים וההיסטוריים. ממצאי המחקר בנושאים אלה ובנושאים נוספים מלמדים כי "גניזתה הכמעט סופית של האופציה הפלסטינית" בעיני התקשורת החלה כבר מזמן.

מדינת ישראל נגד "רוצחי" זאבי

ב-20 במרץ התפרסמה בעמוד 10 של גיליון "מעריב" הכותרת הבאה:

מזוז: "לא בטוח שיש די ראיות נגד רוצחי זאבי"

הסתירה המהותית, בין המחסור בראיות לבין הנחת היסוד שמדובר ברוצחים, לא עלתה כלל לדיון בכלי התקשורת.

מזוז: "לא בטוח שיש די ראיות נגד רוצחי זאבי"

היועץ המשפטי לממשלה אמר אתמול בישיבת הממשלה שייתכן שלא יימצאו די ראיות כדי להעמיד את כל רוצחיו של השר רחבעם זאבי לדין בבית משפט ישראלי.

בישיבה אמר מזוז אמר כי אין מניעה משפטית להעמיד את רוצחי זאבי לדין, למרות שלפחות חלקם כבר נשפטו על מעשיהם ברשות הפלשתינית. עם זאת הוסיף מזוז כי כדגע מתמקדים בפרקליטות בבחינת הראיות. "לא ברור אם יש לנו די ראיות להעמיד את כל החמישה לדין, תוך שבועיים תתבהר התמונה ונדע אם יש לנו מספיק ראיות להעמידם לדין". הקושי מתייחס אל אחמד סעדאת ושני בכירים נוספים.

ראש השב"כ יובל דיסקין מסר אתמול כי בעקבות המבצע קיבל הארגון לידיו 33 פעילי טרור, נוסף לרוצחי זאבי. בין העצורים שנחקרים בימים אלה: מחבלים שהיו מעורבים בפיגועי ירי, אדם שהיה מעורב בלינץ' ברמאללה וסוחרי נשק ותחמושת.

אילאיל שחר

לא רק אצלנו

ניסוח הכותרות וגם תמונות האסירים והשוטרים הפלסטיניים המעורטלים יכול להזכיר את אופן הסיקור של צהובוני בריטניה את לכידתם של חשודים במעורבות בפיגועים בלונדון. יום לאחר לכידתם, ב-30 ביולי 2005, קבעה הכותרת הראשית של ה-"Daily Mirror": GOT THEM, ממש כמו ה"תפסנו אותם" של "מעריב".